

נספח ב: הערת הגאון הרב יעקב אריאל שליט"א

לא זכיתי לעסוק בעיון בהלכות טהרות, אך בכל זאת אעיר הערה אחת שעמדתי עליה תוך כדי עיון בדבריך (עמ' 148) בשבוע של פרשת מטות. הרמב"ן בכמדבר פרק יט חידש כמה הלכות בדין חרב כחלל: "ואמר בחלל חרב – ורבותינו (נזיר נג ע"ב) עשו בו מדרש מפני יתורו לומר שהחרב כחלל, שלא בא הכתוב אלא להשוות החלל והחרב לומר שהוא נעשה אבי אבות לטומאה כמת עצמו ומטמא אדם וכלים טומאת שבעה... אבל אינו כמוהו לטמא באהל... וכן נראה עוד בגמרא (שם נד ע"ב), שאין החרב הנוגע במת מטמא אדם להצריכו הזאת שלישי ושביעי אף על פי שהאדם הזה הנוגע בו אב לטומאה. והיה זה, מפני שבכתוב השני שאמר 'והזה על האהל' (פסוק יח) כתוב 'ועל הנוגע בעצם או בחלל או במת', ולא אמר 'או בחלל חרב'. וא"כ הרי החרב כחלל לטמא במגע טומאת שבעה, אבל לא לטמא באהל, ולא להצריכו הזאה".

בחידושי לב"ב כ ע"א הביא הרמב"ן ראייה לדבריו גם מפסוק כד בפרק לא בפרשת מטות: "וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם ואחר תבואו אל המחנה", וז"ל: אבל נראה לי שמאחר שריבה הכתוב חרב כחלל בפסוק ראשון לטומאה ולא שנה אותו בפסוק שני להזאה, ותניא בספרי 'ועל הנוגע בעצם וכו' מגיד הכתוב שכשם שהביא כולן לענין טומאה כך הביא כלן לענין הזאה', והרי הנוגע בחרב לא הביא, מכאן למדו שאינו בן הזאה. ופשט הכתוב מסייע דכתיב 'וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם' ללמד על כלים כאדם שמתמאין טומאת שבעה, והזהירן על טומאת שבעה וטבילה ולא על החיטוי, אלמא אין צריכין הזאה, וכ"ש אם אינן מטמאין במשא שקרוב לפוטרם מן הזאה".

ראייתו טענה בירור, מנין לו שהטהרה לא כוללת גם הזאה ג' וז' ? לכאורה כל טהרה מטומאת מת מצריכה גם הזאה ג' וז', והתורה סתמה וכתבה 'וטהרתם' מתוך הנחה שטהרה כולל הזאה, כי אין צורך לחזור לפרש את הידוע שהוזכר רק כמה פסוקים לפני כן. וצ"ל שהוא למד זאת מהשוואה לפסוק כ לפני כן: "וכל בגד וכל כלי עור וכל מעשה עזים וכל כלי עץ תתחטאו". גם שם הוזכרו בגדים, אך שם נאמר 'תתחטאו', שמשמעותו הזאה ג' וז' כמו בפסוק שלפני כן: "ואתם חנו מחוץ למחנה שבעת ימים, כל הורג נפש וכל נוגע בחלל תתחטאו ביום השלישי וביום השביעי אתם ושביכם". אולם כאן בפס' כד שינתה התורה וכתבה 'וטהרתם' ולא 'תתחטאו' כדלעיל. ע"כ בשני סוגי בגדים הכתוב מדבר: בפס' כ מדובר בבגדים שנטמאו במגע ישיר עם המת עצמו, לכן נאמר 'תתחטאו', כי יש צורך בהזאה ג' וז'. ובפס' כד מדובר בבגדים שנטמאו בחלל חרב, והם אומנם טמאים שבעה, אך אינם חייבים בהזאה ג' וז', לכן נאמר בהם 'וטהרתם'.

אומנם י"ל שפס' כד בא ללמדנו הלכה אחרת, כמש"כ המשך חכמה: "וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם, משום דעד יום השביעי הם מטמאים בגדים, ואם ילבשו אותם יטמאו אותם שנית, לכן יכבסו בגדים כשיטהרו ביום השביעי, זהו פשוטו". כלומר,

רק אחרי שבעת ימי הטהרה של האדם ניתן להתחיל ולטהר את בגדיו. הם ייטהרו רק כעבור שבעה ימים נוספים, כי כל בגד שהאדם ילבש במשך שבעת ימי הטהרה יטמא. התורה באה לחדש כאן הלכה, שהיום השביעי לבגדים אינו היום השביעי לטהרת האדם. היום השביעי לטהרת האדם הוא היום הראשון לטומאת הבגדים.

נלענ"ד שהמשך חכמה בא להוציא ממה שחידשתם אתם. אתם דייקתם מפס' זה להפך, שהטבילה ביום השביעי מטהרת הן את האדם והן את בגדיו, למרות שהבגדים לא נטהרים אלא רק כעבור שבעה ימים, ולמרות שהוא עדיין לבוש בהם בכ"ז הם לא מטמאים אותו, אלא הוא והם נטהרים יחד ביום השביעי.

הן לדברי המש"ח והן לדבריכם התורה באה לחדש דבר בפסוק זה באשר לטומאת הבגדים. לד' המש"ח התורה מנתקת כל קשר בין הבגדים לאדם, לכל אחד ספירת שבעה נפרדת¹. לדעתכם, אדרבה, התורה יוצרת קשר בין האדם לבגדיו. ספירת שבעת הימים משותפת לשניהם (אומנם חידושכם גדול יותר, שבטהרת בגדים התורה הקלה, אך היא הנותנת, הסברה נוטה יותר להחמיר מאשר להקל). עכ"פ לדברי שניכם לא באה התורה לחדש כאן הלכה בדין חרב כחלל, שלא כד' הרמב"ן. אך הרמב"ן מדייק מהבדלי הלשון בין שני הפסוקים: בפס' כ נא 'תתחטאו' ובפס' כד נא 'וטהרתם'. לכן הוא העמיד את פס' כד בטומאת חרב ולמד שאין דין הזאה בטומאת חרב. ולולא דמיסתפינא הייתי אומר שאדרבה, חידושכם שבא להקל בטומאת בגדים יכול להסתבר דווקא לשיטת הרמב"ן. כי לשיטתו טומאת חרב כחלל קלושה לעומת טומאת מגע במת עצמו ולכן אין צורך בהזאת ג' וז', וא"כ י"ל שגם לענין טומאת בגדים הוקלשה הטומאה. ואולי יש לדייק זאת מלשון הכתוב: 'והזה על האהל ועל כל הכלים ועל הנפשות אשר היו שם... ורחץ במים וטהר בערב'. מהלשון 'וטהר בערב' יש ללמוד דין טבול יום, מכיון שטבל חל עליו דין טבול יום ביום השביעי עד שיעריב שמשו. וכידוע דין טבול יום קל יותר בכמה דברים מהטומאה עצמה. אך דין זה של טבול יום הוא רק ביום השביעי אחרי טבילה. ודין זה נאמר כאן בהקשר של הזאה ג' וז', כלומר, רק מי שהיזו עליו וטבל בשביעי הוקלשה טומאתו וחל עליו דין טבול יום עד הערב. אך מי שלא מזין עליו כלל, ייתכן שיש לו דין

1 הערת המחבר (ע.א.): לשון המשך חכמה: "וכבסתם בגדיכם ביום השביעי, משום דעד יום השביעי הם מטמאים בגדים, ואם ילבשו אותם יטמאו אותם שנית, לכן יכבסו בגדים כשיטהרו ביום השביעי, זהו פשוטו. רק דלפי הפשט אמר (פסוק יט) 'ואתם חנו מחוץ למחנה' - זהו מחנה ישראל, שלא יטמאו העם, כמו שפירש הרמב"ן. לכן מוכרח על כרחך דהבגדים נעשים אב הטומאה לטמא אדם, מדאמר 'ואחר תבואו אל המחנה', שלא יטמאו את העם בבגדיהם". נראה לענ"ד מדבריו בסיפא ש"לפי פשוטו" שברישא אין הוכחה שהבגד נעשה אב הטומאה, אלא שמכיוון שהאדם אב הטומאה במשך כל השבעה הוא מטמא את הבגד להיות ראשון. לפ"ז משמע שאין כוונתו ברישא שהבגד יטמא מהאדם טומאת שבעה, שנספרת במקביל לאדם או בלעדיו, אלא דיו בטומאת ערב, שהרי רק מי שנעשה אב הטומאה טמא שבעה (רמב"ם הל' טומאת מת פ"ה הל' ט-י). וצ"ב האם כוונתו שכך לפי הפשט אפילו בחיבורין, ודלא כהלכת חז"ל, או דווקא בלא חיבורין (בהתאם לשיטתי, או כשיטת הראשונים שהחמירה בכלי מתכת בלבד).

הדומה לטבו"י ארוך החל כבר מהיום הראשון, אם טבל, עד היום השביעי בערב. ולכן יש גם נפק"מ לבגדיו, שאינם מטמאים אותו וגם אינם נטמאים יותר מז' הימים של גוף הטמא עצמו.

ועדיין חידוש זה צ"ע. ויש לאחל לכולנו את איחולי הרמב"ן: "ואנחנו בעונותינו טמאי הגלות ולא ידענו בטהרת הקדש, עד יערה עלינו רוח ממרום ויזרוק השם עלינו מים טהורים ונטהר, אמן וכן יהי רצון במהרה בימינו".